

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 280 sahifa,
22-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Pedagog kadrlar tayyorlashda microteaching metodining tashkiliy asoslari va uni samarali qo'llash mexanizmlari.....	10
<i>Abdiqayumova Malika</i>	
Ijtimoiy pedagogik faoliyatning bolalarning moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni	14
<i>Abdullayeva Yulduz Qurbon qizi, Xudayberdiyeva Zilola Azamat qizi</i>	
Talabalarning og'zaki nutqini interfaol usullar yordamida rivojlantirish	18
<i>Atamirzayeva Ezoza</i>	
English Language Barriers Among Rural Ecotourism Guides in Uzbekistan	22
<i>Aminova Asilaxon Sobir qizi</i>	
Совершенствование методов обучения студентов эффективному управлению временем на основе тайм-менеджмента.....	25
<i>Уразова М. Б., Абатова У. Б.</i>	
Zamonaviy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni va samaradorligi	30
<i>Xurramova Dilso'z Baxtiyor qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Gaipova Akjunis Qayratovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda o'zini o'zi tashkil etish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	37
<i>Alimov Bekzod Nematovich</i>	
O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tadbirlarini maktab darajasida boshqarishning integratsiyalashgan yondashuvi	41
<i>Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi</i>	
Talabalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar	48
<i>Xurramova Sanobar Mahmatmurod qizi</i>	
Pedagogical Integration as a Factor of Humanization in Professional Teacher Education	53
<i>Yusupova Mukhabbat Anatolyevna</i>	
Yoshlarda iqtisodiy tafakkur shakllanishida etnik muhitning ta'siri.....	58
<i>Erkinova Sevara Najmiddin qiz</i>	
Innovative Approaches to Teaching English in Higher Education: a Methodological Study	61
<i>Gulsara Khakimova</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kognitiv faollikni rivojlantirishda neyropedagogika asoslari.....	63
<i>Hikmatova Jamila Fatox qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning eshituv idrokini rivojlantirish texnologiyalari.....	68
<i>I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Ishxodjayevna</i>	
Badiiy matn asosida nutqiy ko'nikmalar va ijodiy tafakkur integratsiyasini ta'minlash metodikasi	73
<i>Jo'rayeva Sevinch Abdialim qizi</i>	
Etnopedagogik muhitda maktabgacha katta yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish.....	77
<i>Murodova Farangis G'anisherovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida muammoga asoslangan o'qitish vositasida MTT tarbiyachilarining 4K ko'nikmasini rivojlantirish texnologiyasi	81
<i>Ravshanova Xafiza Komilovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida xalq og'zaki ijodi vositalaridan (ertak, maqol, qo'shiq, afsona, doston va boshqalar) foydalanishning nazariy asoslari, xalqaro va milliy tajribasi	85
<i>Tog'ayeva Munisa Muxammadiyevna</i>	
Akademik ko'nikmalarni rivojlantirish asosida kelajakdagi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish	89
<i>Tursunova Elmira Ulug'bekovna, Rayimova Mushtariy Raup qizi</i>	
Sensor integratsiya autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarning xulq-atvor va hissiy holatiga ta'siri.....	91
<i>Xamidova Muyassar Polsaidovna, Abdullayeva Muslima Shovkat qizi</i>	

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	96
<i>Xoshimova Dilobar Kuchkarovna, Nortosheva Dildora Orif qizi, Avazmurodova Mehribon Sharif qizi</i>	
Инновационная методика нравственного воспитания в начальных классах: подход межпредметной интеграции	101
<i>Улугмурадова Шохсанам</i>	
Shaxs o'z-o'zini anglashining ijtimoiy-psixologik jihatlari	105
<i>Bobonazarov Oybek Shoyim o'g'li</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990yy).....	108
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Tabiatshunoslik darslarida steam yondashuvi asosida ta'limni tashkil etish metodlari	111
<i>Gulnora Narmatova Tojiyevna</i>	
AI-Mediated Coil in Oral English Teacher Education: a Didactic Model for Developing Intercultural Communicative Competence.....	115
<i>Mukhammadiyeva Khalima Saidakhmadovna</i>	
Pedagogik faoliyatda kasbiy stress jarayonining ijtimoiy psixologik xususiyatlari	119
<i>Xotamova Madinabonu Iloxmon qizi</i>	
Pedagogik mahorat fani asosida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	123
<i>Xurramova Mohidil Baxtiyorovna</i>	
Bo'lajak kutubxonachilarda ilm-fanga oid bilimlarni o'zlashtirish malakasini shakllantirish	126
<i>O'rozov Abdurasul Norboyevich</i>	
Методологические подходы к развитию духовно-творческого потенциала детей младшего школьного возраста	130
<i>Хасанова Гулшод Касимовна</i>	
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	134
<i>Rustamova Shoxista Omonjonovna</i>	
O'rta maktab yoshidagi o'quvchilarda voleybol mashg'ulotlarining psixoemotsional holat va ijtimoiy faollikka ta'siri	138
<i>Xonimqulova Durdona</i>	
Farzandlar tarbiyasida otalik va onalik hissining shakllanishining o'ziga xosligi	141
<i>Tursunboyeva Gavharoy Abdivohid qizi</i>	
O'quv jarayonida raqamli kontent (elektron darslik, multimedia materiallari) yaratish texnologiyalari.....	145
<i>Quvatov Shuxrat Akmurodovich, Rashidov Anvarjon Sharipovich</i>	
Scratch dasturida harflarni vizuallashtirish orqali 1-sinf o'quvchilarining tasavvurlarini rivojlantirish usullarini takomillashtirish.....	150
<i>Normurodova Sadoqat Xoliqulovna</i>	
Vaqttni boshqarish hamda to'g'ri taqsimlashning pedagog hayoti va faoliyatidagi ahamiyati.....	155
<i>Tursunova Nilufar</i>	
Sun'iy intellektning ingliz tili o'qitishdagi roli	159
<i>Burxonova Aziza Ikhtiyorovna, Negova Feruza Sharifovna</i>	
Разработка системы адаптивной генерации контрольных вопросов из учебных материалов на узбекском языке на основе гибридного подхода ИИ и таксономии Блума	162
<i>Бегалиев Жалолиддин Камолитдинович, Маматов Ислонбек Ильесович</i>	
Применение данных беспилотной авиации для обновления картографических данных	168
<i>Хакимов Дониёр Бахтиёр угли, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
The Role and Significance of the Acmeological Approach in the Managerial Activity of School Principals.....	172
<i>Normurodova Aziza Zuxriddin qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda tarbiya darslarini samarali tashkil etishga o'rgatish: mazmuni, shakli va metodlari ..	178
<i>Sheraliyeva Nasiba Alimkulovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishda ota-ona tarbiya uslublarining pedagogik imkoniyatlari.....	184
<i>Ashurova Aziza Erkinovna</i>	

Mintaqaviy sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini tahlil qilish va baholashning zamonaviy usullari (BPM, Lean, Six Sigma yondashuvlari misolida)	188
<i>Azimova Maxfuza Rashidovna</i>	
O'zbekistonda turli etnik guruhlarda mehnat motivatsiyasining qiyosiy tahlili.....	193
<i>Erkinova Sevara Najmiddin qizi, Saidakbarova E'zozaxon Muzaffar qizi</i>	
"Geogebra" dasturi yordamida geometriya va matematik analiz kursini o'qitishda vizual tafakkurni rivojlantirish metodikasi.....	196
<i>Fayzullayeva E'zoza O'tkir qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida raqamli transformatsiya texnologiyalarini qo'llashning zarurati.....	200
<i>Musurmanova Shodiya Xolmuratovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari va sun'iy intellekt asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish	204
<i>O'ktamov Madadjon O'ktam o'g'li, Boymurodova Shahzoda Alisher qizi</i>	
Gimnastikada akrobatik mashqlarni rivojlantirish metodikasi	208
<i>Raxmatova Nodira Muxtorjon qizi</i>	
Suggestiv metodlar asosida xulqi og'ishgan bolalar uchun tarbiyaviy mashg'ulotlarni loyihalash	212
<i>Shermatova Manzura Ikromjanovna</i>	
Tabaqalashtirilgan yondashuv asosida tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorlash ...	216
<i>Sanayeva S. B., Toshqulova Z. U.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	220
<i>Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna</i>	
Понятие искусственного интеллекта в контексте образования и его педагогические функции	224
<i>Каримова Сабина Собировна</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy barqarorlik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari....	230
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i>	
Demografik yuklama sharoitida maktab pedagogik jamoasini samarali boshqarishning hr-strategiyalari.....	233
<i>Axmadqulova Ozodaxon Hamidullo qizi</i>	
Kasbiy identifikatsiya – shaxsning kasbiy o'zligini shakllantirish omili sifatida	236
<i>Bazarov Xayotbek Ne'matovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida qoraqalpoq xalq ertaklari asosida multimediyali mahsulotlar yaratish samaradorligi.....	240
<i>Bekimbetova Aynagul Amangeldievna, Ollaberganova Mohira</i>	
Odam anatomiyasi va fiziologiyasi darslarida muammoli ta'lim texnologiyalari orqali talabalarning ijodiy izlanuvchanligini faollashtirish.....	245
<i>Haydarova Pardaxol Boboqulovna</i>	
Chet el va O'zbekiston tajribasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etishning metodologiyasi	249
<i>Inomova Madina</i>	
Boshlag'ich ta'lim tabiiy fanlarini o'qitishda o'quvchilarning ijodkorligini shakllantirish metodikasi.....	253
<i>Ismatova Zulayho Asadovna, Avazova Gulnoza Qodirjon qizi</i>	
Innovatsion ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishning samarali yo'llari	256
<i>Ismatova Zulayho Asadovna, Xamroyeva Ozoda Norbo'ta qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning so'z boyligi va nutqiy ko'nikmalarini shakllantirish	259
<i>Mambetova Lobar Mirzavali qizi, Rajabova Nafisaxon Dilmurod qizi</i>	
Kasbiy faoliyatda pedagogik improvizatsiya ijodiy kompetensiya sifatida	264
<i>Miraxmedova Dilafro'zxon Nurilloxon qizi, Jo'rayeva Gulshodaxon Ibrohimjon qizi</i>	
Media savodxonlik tushunchasi va uning pedagogik ta'limdagi ahamiyati.....	267
<i>Salomova Lobar Sobir qizi</i>	
Innovatsion ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik tarbiyani shakllantirish metodikasi	271
<i>Tursunova Malika Baxtiyor qizi, Aminova Oltinay Davranbek qizi</i>	
STEAM texnologiyasi asosida o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi	274
<i>Xaydarova Dilafuz Abdukurim qizi</i>	

DEMOGRAFIK YUKLAMA SHAROITIDA MAKTAB PEDAGOGIK JAMOASINI SAMARALI BOSHQARISHNING HR-STRATEGIYALARI

Axmadqulova Ozodaxon Hamidullo qizi

A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat instituti tayanch doktranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada demografik o'zgarishlar sharoitida maktab pedagogik jamoasini samarali boshqarishning HR-strategiyalari tahlil qilinadi. O'zbekiston maktablarida o'quvchilar sonining keskin ortishi fonida pedagogik kadrlarga bo'lgan talab va inson resurslaridan samarali foydalanish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda maktablar uchun moslashtirilgan HR-strategiyalarini ishlab chiqish, kadrlar qo'nimsizligi va kasbiy yonib ketishning (burnout) oldini olish, shuningdek, mantiqiy yuklama taqsimoti va motivatsiya mexanizmlari asosiy diqqat markazida bo'ladi.

Kalit so'zlar: demografik yuklama, maktab sig'imi defitsiti, pedagogik jamoa, HR-strategiya, kadrlar boshqaruvi, motivatsiya.

Abstract: This article analyzes human resource management (HR) strategies for effectively managing school teaching staff in the context of demographic changes. It examines the sharp increase in the number of students in Uzbekistan's schools, the demand for teaching staff, and the efficient use of human resources. The study focuses on developing adapted HR strategies for schools, preventing staff turnover and professional burnout, as well as logical workload distribution and motivation mechanisms.

Key words: demographic burden, school capacity deficit, teaching staff, HR strategy, personnel management, motivation.

Аннотация: В статье анализируются HR-стратегии эффективного управления педагогическим коллективом школ в условиях демографических изменений. Рассматриваются вопросы резкого роста числа учащихся в школах Узбекистана, спрос на педагогические кадры и эффективное использование человеческих ресурсов. Исследование сосредоточено на разработке адаптированных HR-стратегий, предотвращении текучести кадров и профессионального выгорания, а также на механизмах логичного распределения нагрузки и мотивации.

Ключевые слова: демографическая нагрузка, дефицит школьной вместимости, педагогический коллектив, HR-стратегия, управление кадрами, мотивация.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi so'nggi yillarda demografik o'zgarishlar va tug'ilish sur'atlarining ortishi bilan bog'liq o'ziga xos chaqiriqlarga duch kelmoqda. Aholi sonining o'sishi, hududlar bo'yicha o'quvchilar sonidagi nomutanosiblik va maktab sig'imidagi yetishmovchiliklar maktab jamoasini boshqarishda an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, zamonaviy HR (Inson resurslarini boshqarish) strategiyalariga o'tishni talab qiladi [6].

Bugungi kunda O'zbekiston aholisi barqaror yuqori o'sish sur'atlarini namoyon etmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2025/2026-o'quv yili boshida O'zbekistondagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan o'quvchilar soni qariyb 6870,5 ming nafarga yetdi [12]. Bu raqam so'nggi o'ttiz yilda kuzatilgan eng yuqori ko'rsatkichdir. Bugungi kunda respublikada faoliyat yuritayotgan 10 180 ta umumta'lim maktablarida 558 ming nafar pedagoglar mehnat qilmoqda [7]. Biroq, mavjud maktablarning loyihaviy quvvati o'quvchilar soniga nisbatan sezilarli darajada kam bo'lib, tizimda "sig'im defitsiti" milliondan ortiq o'rinni tashkil qiladi. Bu esa to'g'ridan-to'g'ri sinflardagi o'quvchilar sonining ortishiga, navbatlilik koeffitsientining oshishiga va eng asosiysi – o'qituvchilarning ish yuklamasi (stress darajasi) ortishiga olib kelmoqda.

Maktab pedagogik jamoasi bu shunchaki xodimlar yig'indisi emas, balki ta'lim sifatini belgilab beruvchi intellektual va ijtimoiy tizimdir [3]. Shu sababli, bunday yuqori demografik bosim sharoitida pedagoglarni jalb qilish, ularni ushlab qolish va samaradorligini tushirib yubormaslik uchun maxsus HR-strategiyalarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Inson resurslarini boshqarish (HR) nazariyasi va amaliyotiga oid masalalar xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Xususan, HR sohasining yirik namoyandasi M. Armstrong^[4] o'z tadqiqotlarida kadrlar boshqaruvi shunchaki ma'muriy ish emas, balki tashkilot muvaffaqiyatini ta'minlovchi strategik vosita ekanligini ta'kidlaydi.

O'zbekiston olimlaridan M. Xalimov^[2], M. Azlarova^[6] kabi tadqiqotchilar inson resurslarini boshqarishning umumiy tamoyillarini mahalliy sharoitlarga moslashtirish masalalarini o'rgangan bo'lsalar, D. Abdullajonov^[8] va A. Alikariyelar^[9] o'z ishlari orqali mamlakatdagi demografik o'zgarishlar va ularning mehnat bozori, jumladan, ta'lim tizimiga ta'sirini ekonometrik modellashtirish asosida yoritib berganlar. Shuningdek, M. Qurbonov^[3] ta'lim muassasalarida, xususan, pedagogik jamoada o'zgarishlarni boshqarish strategiyalarini tadqiq etgan.

Biroq, mavjud yondashuvlarda "demografik yuklama" sharoitida, ya'ni maktablarda o'quvchilar soni keskin oshib borayotgan inqirozli vaziyatlarda maktab rahbariyatining aniq HR-strategiyalari, o'qituvchilarning kasbiy yonib ketishining (burnout) oldini olish va jamoani saqlab qolish mexanizmlari yetarlicha ochib berilmagan. Ushbu maqola aynan shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda tizimli yondashuv, statistik ma'lumotlar tahlili, qiyosiy tahlil hamda mantiqiy modellashtirish kabi ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi hamda Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining demografik o'sish va ta'lim infratuzilmasiga oid rasmiy ma'lumotlari (2024/2025 o'quv yili kesimida) empirik manba sifatida o'rganildi. Shuningdek, ta'limda xodimlarni boshqarish bo'yicha ilg'or xalqaro tajribalar qiyosiy tahlil qilinib, mavjud demografik yuklama xatarlarini yumshatishga qaratilgan takomillashtirilgan HR-model ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotlar va statistik tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, ta'lim tizimida "demografik yuklama" o'quvchilar kontingenti o'sishi bilan pedagogik kadrlar zaxirasi o'rtasidagi nomutanosiblikni keltirib chiqarmoqda^[8]. Samarqand, Farg'ona, Qashqadaryo kabi tug'ilish yuqori bo'lgan hududlarda maktablarda sinflar sonining ortib borayotgani o'qituvchilarni ortiqcha ish yuklamasi bilan yuzma-yuz qoldirmoqda^[9]. Xalqaro Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkilotining (OECD) tadqiqotlari ham shuni tasdiqlaydiki, sinfdagi o'quvchilar sonining belgilangan me'yordan oshishi to'g'ridan-to'g'ri o'qituvchi samadorligini pasayishiga va kadrlar qo'nimsizligiga olib keladi^[11]. Agar bu jarayonlar maxsus strategik yondashuvsiz e'tiborsiz qoldirilsa, quyidagi salbiy oqibatlar yuzaga kelishi aniqlandi:

1. **Kasbiy yonib ketish.** Ortiqcha dars soatlari va katta sinflar bilan ishlash pedagoglarning psixologik charchog'iga sabab bo'ladi^[10].
2. **Kadrlar qo'nimsizligi.** Tajribali va malakali o'qituvchilarning nisbatan yengilroq mehnat sharoitlari mavjud bo'lgan xususiy sektorga o'tib ketishi^[2].
3. **Sifat pasayishi.** O'qituvchining har bir o'quvchiga individual yondashish imkoniyatining yo'qolishi.

Maktab pedagogik jamoasi kontekstida HR-strategiyalar faqatgina kadrlar bo'limi ishidan iborat bo'lmay, maktab direktorining strategik boshqaruv vositasiga aylanishi lozim^[4]. Demografik yuklama sharoitida maktablarda kadrlar siyosatini shakllantirishda quyidagi fundamental prinsiplarni joriy etish taklif etiladi:

1. **Ma'lumotlarga asoslangan prognozlash.** Demografik ma'lumotlar asosida 3–5 yillik ehtiyojni oldindan aniqlash. Ya'ni, maktab hududidagi bolalar bog'chalarida tarbiyalanayotgan bolalar soniga qarab, keyingi yillarda nechta boshlang'ich sinf o'qituvchisiga ehtiyoj tug'ilishini aniq modellashtirish.
2. **Gibrid motivatsiya tizimi.** O'qituvchilarning ish samaradorligini oshirish faqat ustama to'lash bilan cheklanmasligi kerak. Demografik yuklama yuqori bo'lgan sinflarda dars beruvchi o'qituvchilar uchun moslashuvchan ish grafigi, psixologik yordam ko'rsatish, salomatlikni tiklash vaucherlari kabi nomoddiy rag'batlantirish mexanizmlari ishga tushirilishi kerak^[1].
3. **Raqamli HR va sun'iy intellekt.** Dars jadvallari tuzish, ortiqcha byurokratik yuklama va hisobotlar tayyorlash yuklamasini raqamlashtirish orqali o'qituvchining faqat ijodiy-pedagogik jarayonga diqqat qaratishini ta'minlash.

Muhokamalar davomida aniqlandiki, yosh pedagoglar ko'pincha ortiqcha ish yuklamasi va murakkab sinf boshqaruvi oldida murakkab vaziyatga tushib qoladi. Bunga amaliy yechim sifatida "Mentoring" (ustoz-shogird) HR-tizimini institutsionalizatsiya qilish hamda qo'shimcha yordamchi o'qituvchilarni (teacher assistants) ishga qabul qilish tizimini yaratish lozim^[3,5].

Yuqoridagi tahlillar va prinsiplar asosida, demografik yuklama yuqori bo'lgan O'zbekiston maktablari uchun takomillashtirilgan strategik HR-model ishlab chiqildi (1-jadval).

1-jadval: Demografik yuklama sharoitida maktablar uchun takomillashtirilgan HR-model

Strategik yo'nalish	Amaliy harakat va mexanizmlar	Baholash mezonlari (KPI)	Kutiladigan natija
Adaptiv jalb qilish (recruitment)	Hududiy ehtiyojni oldindan prognoz qilish; oliygohlar bitiruvchilariga "kelajak ish o'rni" takliflarini barvaqt berish; yordamchi o'qituvchi (tutor) instituti joriy etish.	Bo'sh ish o'rinlarining to'lish tezligi (kunlarda); yosh kadrlarning sinov muddatidan muvaffaqiyatli o'tish foizi.	Malakali pedagoglarni barvaqt qamrab olish va dars taqsimotidagi uzilishlarning oldini olish.
Kasbiy yonib ketishni (burnout) oldini olish	Normadan ortiq sinflarda (35+ o'quvchi) dars beruvchilar uchun psixologik dam olish soatlari kiritish; ortiqcha hisobotlarni bekor qilish.	Kasallik varaqasi ochish holatlarining kamayishi; o'qituvchilarning ishdan qoniqish so'rovnomasi natijalari.	Pedagogik jamoaning psixo-emotsional barqarorligi va kadrlar qo'nimsizligi pasayishi.
Uzluksiz kasbiy rivojlanish	An'anaviy seminar o'rniga maktabning o'zida o'zaro dars kuzatish va ustoz-shogird tizimini moddiy rag'batlantirish.	Mentoring dasturiga jalb qilingan yosh o'qituvchilarning malaka toifasi oshish ko'rsatkichi.	Yosh o'qituvchilarning moslashish davri qisqarishi, ta'lim sifatining umumiy o'sishi.
Ma'lumotlarga asoslangan samaradorlik tahlili	Dars sifati, o'quvchilarning o'zlashtirishi va pedagogning faolligini raqamli platformalar orqali monitoring qilish.	E-maktab/Kundalik kabi platformalardagi real ob'yektiv baholar dinamikasi.	Inson resurslaridan optimal va adolatli foydalanishni ta'minlash.

Ushbu model maktab rahbarlari va xalq ta'limi bo'limlari mutaxassislariga pedagogik jamoani samarali boshqarishda tayyor amaliy qo'llanma vazifasini bajaradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Demografik yuklama – bu faqatgina ijtimoiy qiyinchilik emas, balki to'g'ri boshqarilsa, mamlakatning intellektual salohiyatini keskin oshirish uchun "demografik dividend" bo'lishi mumkin. Bunda maktab pedagogik jamoasini boshqarishning an'anaviy ma'muriy-buyruqbozlik usullaridan voz kechib, inson kapitaliga sarmoya kirituvchi zamonaviy HR-strategiyalarga o'tish hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston maktablarida moslashuvchan ish yuklamasi, adolatli baholash va uzluksiz kasbiy yordamga asoslangan kadrlar siyosatining joriy etilishi jamoa samaradorligini kafolatlaydi hamda ta'lim sifatini raqobatbardosh darajaga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 15-dekabrda "Maktabgacha va maktab ta'limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi 662-sonli qarori. // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 16.12.2023-y., 09/23/662/0945-son.
- Xalimov M., Jabborova Y. va boshq. Inson resurslarini boshqarish (HR). – Toshkent: "G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi", 2025. – 128 b.
- Kurbanov M. U. Pedagogik jamoada o'zgarishlarni boshqarish: strategiyalar, usullar va amaliyotlar // International scientific and practical conference "Economics, management and digital innovation in education: modern trends and approaches". – Tashkent, 2024.
- Armstrong M., Taylor S. Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice (15th ed.). – London: Kogan Page Publishers, 2020. – 608 p.
- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Davlat byudjeti va ta'lim xarajatlari tahlili (2025–2026-yillar uchun byudjetnoma asosida). – Toshkent, 2024.
- Azlarova M. M. Inson resurslarini boshqarish: O'quv qo'llanma. – Toshkent: TDIU, 2019. – 210 b.
- O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi ochiq ma'lumotlari. Ta'lim infratuzilmasi ko'rsatkichlari (2024/2025-o'quv yili).
- Abdullajonov D. Sh. Demografik o'zgarishlar va mehnat resurslari taqsimoti // Qo'qon universiteti xabarnomasi. – Qo'qon, 2024. – № 1.
- Alikariyeva A. N. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini rivojlantirishni ekonometrik modellashtirish va prognozlash: Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2019. – 48 b.
- Skaalvik E. M., Skaalvik S. Teacher stress and teacher self-efficacy as predictors of engagement, emotional exhaustion, and motivation to leave the teaching profession // Creative Education. – 2017. – Vol. 8, No. 13. – P. 2125-2159.
- OECD. Effective Teacher Policies: Insights from PISA. – Paris: OECD Publishing, 2018. – 164 p.
- Milliy statistika qo'mitasi matbuot xizmatining rasmiy telegram kanali. Demografik holat to'g'risida tahliliy ma'lumotlar. https://t.me/statistika_rasmiy

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.